

Mezhepler ve mezhep taklidi

Kaynaklar: Tam İlmihal Seadet-i Ebediyye, Mektubat-ı şerif, Faideli Bilgiler, dinimizislam.com sitesi.

[dinimizislam.com] Mezhep, müctehid âlim tarafından, îmanda ve amelde (ibâdetlerde ve işlerde) Allahü teâlânın rızâsına kavuşmaları için Müslümanlara gösterilen yol demektir. Bir müctehidin, İslâmiyeti kaynaklardan anlamak ve anlatmak husûsunda tâkib ettiği usûller ve bu usûllere bağlı olarak çıkardığı hükümlere denir. Mezhep, lügatte gitmek, tâkip etmek, gidilen yol mânâlarına gelir.

Sual: Mezhepler nasıl ortaya çıkmıştır?

İslâmiyet, hayâtın bütün safhalarını içine alan bir dindir. Bir insanın ömrü boyunca yapacağı iş ve hareketlerin İslâm dîninde mutlak sûrette bir hükmü vardır. Çünkü İslâmiyet, Müslümanlardan her an ve her işinde Allahü teâlânın rızâsı üzere bulunmayı istemektedir. Bu ise önce, îmânın ve îtikâdın doğruluğu ile olur. Böyle doğru bir îmân ve îtikâda sâhip olan Müslüman, Ehl-i sünnet vel cemâat yolundadır. Ancak sâlih ve kâmil bir Müslüman olmak için her türlü iş ve harekette de Allahü teâlânın rızâsını gözetmek şarttır. **Âmelî mezhepler, Ehl-i sünnet olan Müslümanlara fiil ve işlerinde Allahü teâlânın râzı olduğu usül, yol ve şekli gösterirler.**

Allahü teâlâ Kur'ân-ı kerîm'de insanlara îmân etmelerini emretmekte ve inananların da sâlih âmeller işleyerek rızâsını kazanmalarını istemektedir. Eshâb-ı kirâm (İlk Müslümanlar) îmân ettikten sonra her işlerinde çok büyük bir hassâsiyetle Allahü teâlânın rızâsını aradılar. Kur'ân-ı kerîm'de açıkça bildirilen emirleri (farzları) eksiksiz olarak ve hulûs-i kalbe yerine getirdiler. Açıkça bildirilen yasaklardan (haramlardan) şiddetle kaçındılar.

Peygamber efendimiz, Kur'ân-ı kerîm'i, hadîs-i şerîfleriyle açıklayarak Allahü teâlânın âyetlerinin doğru anlaşılmasını temin etti. Eshâb-ı kirâm, Kur'ân-ı kerîm'den anlayamadıklarını gelir, Peygamber efendimize sorar, öğrenir ve işlerini ona göre yapardı. Kur'ân-ı kerîm'de açıkça bildirilmeyen hususlarda, Peygamber efendimiz sallallahü aleyhi ve sellem nasıl yapıyorsa ve nasıl yapılmasını istiyorsa öylece tatbik ederlerdi. Bu Resûlullah'a (sallallahü aleyhi ve sellem) tâbi olmak Eshâb-ı kirâmda öylesine yüksek bir seviyedeydi ki; Kur'ân-ı kerîm'e ve Resûlullah'ın sünnetine uymayan bir işi yapmaktan korkarlar, ürperirler ve şiddetle kaçınırlardı. Şâyet karşlarına âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfle açıkça bildirilmeyen bir iş çıkarsa kendileri ictihâd eder, bu işte Allahü teâlânın rızâsını araştırır ve bulduklarına göre amel ederlerdi. Nitekim Peygamber efendimiz, uzak yerlere vâli ve kâdı (hâkim) olarak gönderdiği Eshâbına, Kur'ân-ı kerîm'de ve hadîs-i şerîfte hükmünü açıkça bulamadığı mesele hakkında ictihâd etmesini emir buyurdu. Buna Muâz bin Cebel'i vâli olarak Yemen'e gönderirken aralarında geçen şu konuşma en güzel misâli teşkil ediyor: Peygamber efendimiz Muâz bin Cebel'e şöyle buyurdu:

"Ya Muâz! Karşına çıkan bir işte neye göre hüküm vereceksin?" Muâz bin Cebel "Allah'ın kitabı (Kur'ân-ı kerîm) ile, yâ Resûlallah!" diye cevâb verdi. "Ya Kur'ân-ı kerîmde açıkça bulamazsan?" diye tekrar sorunca "Resûlullah'ın sünneti ile." diye

cevap verdi. Tekrar; "Ya Resûlullah'ın sünnetinde de açıkça bulamazsan?" diye sorunca Mûaz; "O zaman ictihâd ederim yâ Resûlullah!" diye cevap verdi.

Bunun üzerine Peygamberimiz; "Resûlünün elçisini, kendi râzı olduğunda ve Resûlünün râzı olduğunda muvaffak kılan Allah'a hamdolsun." buyurdu.

Eshâb-ı kirâmın hepsi müctehid idiler. Onlar din bilgilerini bizzat Resûlullah'tan aldılar. O'nu bizzat görmenin, O'nun sohbetinde bulunmanın kazandırdığı çok yüksek mânevî kemallere (olgunluklar, üstünlükler) erdiler. Nefisleri mutmeinne olup, her biri ihlâs, edeb, ilim ve irfanda Eshâbdan olmayanlardan hiçbir âlimin ve evliyânın sâhip olamayacağı üstünlüklere kavuştular. Her birinin hidayet yıldızları olduğu hadîs-i şerîfle bildirildi. Hepsinin îmânı, îtikâdı birdi. Haklarında nass (âyet ve hadîs) bulunmayan meselelerde ictihâd ettiler. Her biri, âmelde mezhep sâhibiydiler. Çoğunun ictihâdlarından çıkardıkları hükümler birbirine benzerdi. İctihâdları toplanıp, kitaplara geçirilmediği için mezhepleri unutuldu. Bunun için bugün Eshâb-ı kirâmdan herhangi birinin mezhebine uymak mümkün değildir.

İslâmiyeti Eshâb-ı kirâmdan öğrenen Tâbiîn ve bunlardan öğrenen Tebe-i tâbiînden de din bilgilerinde yükselip, mutlak müctehidlik derecesine ulaşan büyük imâmlar yetişti. Bunlar da amelde mezhep sâhibiydiler ve her birinin ictihâdlarından meydana gelen hükümlere, o âlimin mezhebi denildi. Bu âlimlerden de çoğunun mezhebi kitaplara geçirilmediği için unutuldu. Yalnız dört büyük imâmın ictihâdları, talebeleri tarafından kitaplara geçirilerek muhâfaza edildi ve Müslümanlar arasında yayıldı. Yeryüzünde bulunan bütün Müslümanlara doğru yolu gösteren ve İslâm dînini değiştirmekten, bozulmaktan koruyan bu dört imâmın birincisi İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe, ikincisi İmâm-ı Mâlik bin Enes'tir. Üçüncüsü İmâm-ı Muhammed bin İdris Şâfiî, dördüncüsü Ahmed bin Hanbelî'dir.

Ehl-i sünnet îtikâdında olan bu dört imâmdan İmâm-ı A'zam'ın yoluna "Hanefî Mezhebi", İmâm-ı Mâlik'in yoluna "Mâlikî Mezhebi", İmâm-ı Şâfiî'nin yoluna "Şâfiî mezhebi", İmâm-ı Ahmed bin Hanbelî'nin yoluna da "Hanbelî mezhebi" denilmiştir. Bugün bir Müslümanın Allahü teâlânın rızâsına uygun ibâdet-iş yapabilmesi ancak bu dört mezhepten birine uyması ile mümkündür. Her Müslümanın ictihâd yaparak Kur'ân-ı kerîm ve hadîs-i şerîflerden hüküm çıkaracak büyük bir İslâm âlimi, yâni mutlak müctehid olması hem mümkün değildir, hem de Hicrî dördüncü asırdan sonra böyle bir âlim yetişmemiştir.

Kur'ân-ı kerîm'den herkesin kendi aklına göre mânâ verip, hüküm çıkarması da yasak edilmiştir. Hadîs-i şerîfte; "Kur'ân-ı kerîmden kendine göre mânâ çıkaran kâfir olur." buyuruldu. Kur'ân-ı kerîmdeki hükümlerin hepsini müctehid olan din âlimleri bile çıkaramayacakları için Resûlullah efendimiz, Kur'ân-ı kerîm'in hükümlerini hadîs-i şerîflerle açıklamıştır. Kur'ân-ı kerîm'i ancak Resûlullah açıkladığı gibi, hadîs-i şerîfleri de yalnız Eshâb-ı kirâm ve müctehid imâmlar anlayabilmişler ve açıklamışlardır. Allahü teâlâ Kur'ân-ı kerîmde Enbiyâ sûresi yedinci âyetinde meâlen; "Bilmiyorsanız, zikir ehline (âlime) sorunuz" buyurmaktadır. Hadîs-i şerîfte; "Bilmediklerinizi bilenlerden sorunuz. Cehâletin ilâcı sorup öğrenmektir." buyuruldu. Bu âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîf, ibâdetlerin ve işlerin nasıl yapılacağını bilmeyenlerin bilenlerden sorup öğrenmelerini emretmektedir. Yâni avâmın (müctehid olmayanların) mutlak müctehidlerden sorup öğrenmesi lâzımdır.

Sual: Mezhepsizliği savunan bir tanıdık diyor ki; (Kur'an ve Sünnet varken mezheplere uyulmaz. Şahsen ben Allah'ın kelamını hiçbir mezhep âliminin sözüne değişmem. Onun için self servis yaparım, kendim pişirir kendim yerim. Kur'an

varken başka şeye ne ihtiyaç vardır? Hadisler de böyledir. Allah'ın kelamı varken niye hadislere bakılır ki?) Peygamberimiz ve âlimler Kur'ana aykırı mı konuşuyorlar?

CEVAP

Bu safsataya mugalata, laf ebeliği denir. Şimdi demagoji deniyor. Karşısındakini yanıltmak için doğruya benzer yanlış söz demektir. (Allah'ın kelamını hiçbir mezhep âliminin sözüne değişmem) diyor, bunun aksini kim söyleyebilir? Peygamber efendimizin ve mezhep imamlarımızın bildirdiklerine uymak, başkalarının sözünü Allah'ın sözüne tercih etmek olmaz. Bu mezhepsizlerin kullandığı, alçakça demagojik bir taktiktir. Kendisi, Kur'an mealinden bir şey okuyor, bir şey anlıyor, bunun adı Kur'an oluyor, ama Peygamber efendimizin veya mezhep imamlarımızın Kur'an-ı kerimden anladığı hâşâ Kur'an'dan farklı oluyor. Bu nasıl sapıklık, akıl alacak gibi değil.

(Niye Allah kelamına değil de, başka kaynaklara bakıyorsunuz?) diyorlar. Bu dinin sahibi, peygamberi, Allahü teâlânın habibi Resulullah efendimizin veya Onun vârisleri olan mezhep imamlarımızın anladıkları Kur'an'dan ayrı bir şey oluyor da, bizim Kur'an'dan anlayacağımız nasıl din oluyor? Bizim anladığımız senet oluyor, Resulullah'ın ve onun vârisleri olan âlimlerin anladıkları nasıl sapıklık oluyor?

Din nakle dayanır, kendi anladıklarımız dinde senet olmaz. Kendi anladıklarımıza, (Kur'an böyledir) denmez. Denirse insan sayısı kadar farklı görüş meydana çıkar. Ortada din diye bir şey kalmaz.

Mezhepler bölücülük değildir

Sual: Bir komşumuz var. Mezhepler bölücülüktür, Müslümanlar ayrılmamalı, birleşmeli. Bu birleşme noktası İslam olmalı diyor. Doğruluk payı var mıdır?

Dinde reformcular ve bunları takip edenler dört mezhepten birinde olmayı bölücülük sayıyorlar. Kendi dediklerine göre ise herkes mealinden anladığı ile hareket etmesi gerekiyor. Öyle olunca herkesin anladığı farklı oluyor ve binlerce farklı görüş oluyor. Hani, meal okuyunca herkes birleşecekti? Peki hangi mealde birleşilecek? 1986'da İstanbul'da yapılan Kur'an Tercüme Sempozyumunda 1500'den fazla tercüme incelendiğinde, birbirini tutmayan hükümler görülmüştür. Herkes anlayışına göre tefsir ettiği için, karşımıza bir korkunç, dehşetli ve vahim manzara çıkmıştır. Peki bunlardan hangisi doğru kabul edilecek, hangisinde birleşilecek? Dört mezhebi bölücülük sayanlar, binlerce farklı görüşü, birbiriyle arasında ciddi farklılıklar bulunan yüzlerce meal için bölücülük saymıyorlar? Her ilahiyatçı, eline aldığı bir mealde bakıp farklı hükümler bildiriyor. Kimisi kurbanı reddediyor, kimi tesettürü inkar ediyor, kimi namaza üç vakit diyor, kimi namaza hiç gerek yok, orada geçen salat kelimesinden kasıt dua etmektir diyor vs. vs. Herkes farklı bir şey derken bu bölücülük kabul edilmiyor da niçin dört hak mezhebe uyan hakiki Müslümanlara bölücü damgası vuruluyor?

Sual: Kur'an-ı kerimde (Parçalanmayın) buyuruluyor. Burada kastedilen mezheplere ayrılmayın demek değil midir?

Kur'an-ı kerimde mealen, (Parçalanmayın) buyuruldu. Bu âyet-i kerime, itikadda, inanılacak bilgilerde parçalanmayın demektir. Yani nefslerinize ve bozuk düşüncelerinize uyararak, doğru imandan ayrılmayın demektir. İtikadda ayrılmak, parçalanmak elbette hiç caiz değildir. Hadis-i şerifte de (Cemaat rahmet, ayrılık azaptır) buyuruldu. (Parçalanmayın) âyet-i kerimesi fıkıh bilgilerinde ayrılmayın

demek değildir. Ahkamda, amellerde olan ictihad bilgilerindeki ayrılık, hakları, farzları, amellerdeki, ince bilgileri ortaya koymuştur. Eshab-ı kiram da, günlük işleri açıklayan bilgilerde, birbirlerinden ayrılmışlardı. Fakat, itikad bilgilerinde hiç ayrılıkları yoktu. Hadis-i şerifte, (Ümmetimin ayrılığı [mezheplere ayrılması] rahmettir) buyuruldu. Dört mezhebin, amel bilgilerinde ayrılması böyledir.

İmam-ı Rabbani hazretleri buyuruyor ki:

İman edilecek şeylerde Eshab-ı kiramın hepsine uymak lazımdır. Çünkü, itikad edilecek şeylerde, birbirlerinden hiç ayrılıkları yoktur. Eshab-ı kiramdan birine dil uzatan kimse, hepsini lekelemiş olur. Çünkü, hepsinin imanı, itikadı birdir.

Peygamber efendimizin sallallahü aleyhi ve sellem hadis-i şeriflerinde fırka-i naciyye, kurtuluş fırkası olarak bildirdiği tek bir itikad mezhebi vardır. O da Ehl-i sünnet vel-cemaat mezhebidir, **imam-ı Matüridi ve imam-ı Eşari bu mezhepte iki itikad imamıdır ve bu mezhebi yaymışlardır.**

İmam-ı Matüridi ve imam-ı Eşari hazretleri ayrı bir mezhep kurmamışlar, Eshab-ı kiramın, Tâbiinin, dört mezhep imamının ve sonra Ehl-i sünnet âlimlerinin nakil ve tevatür yolu ile bildirdikleri iman ve itikad bilgilerini açıklamışlar, anlaşılmasını kolaylaştırmak için kısımlara bölmüşler ve herkesin anlayabileceği şekilde yaymışlardır. Bunlardan imam-ı Eşari, İmam-ı Şafi hazretlerinin talebe zincirinde bulunmaktadır. İmam-ı Matüridi ise İmam-ı a'zam hazretlerinin talebe zincirindedir.

Ameldeki mezhepler Müslümanlar için rahmettir

Sual: Doğru tek ise, amelde mezheplerin olması yanlış değil mi? Dört hak mezhep deniyor. Hak bir tane değil mi? Tâbi olduğumuz mezhep yanlışsa, âhirette hâlimiz ne olacaktır?

CEVAP

Doğru tektir; fakat hak çoktur. Birbirine zıt hükümleri olsa da, dört mezhebin dördü de haktır. Dinimiz müctehide, mezhep imamlarına bu yetkiyi vermiştir. Âhirette herkese bağlı olduğu mezhebin hükümleri sorulacaktır. Allah indindeki tek doğru olan hüküm sorulmayacaktır. Herkese, mezhebine uyup uymadığı sorulacaktır.

Allahü teâlânın gönderdiği dinlerde, amele ait farklı hükümlerin rahmet olması gibi, mezheplerin farklı ictihadları da, ümmet için rahmettir. Bizzat Peygamber efendimiz de, farklı hükümler koymuş, rahmeti genişletmiştir. Bir insan, kendi mezhebine göre yapamadığı bir işi, ihtiyaç olunca, dört hak mezhepten birine uyararak yapar. Böylece ibadetini kurtarmış olur.

Farklı ictihad ve farklı hadisler

Sual: Farklı ictihad ve farklı hadisler var. Bu hususta açıklama yapar mısınız?

CEVAP

Allahü teâlâ (Resulüme uyun) buyuruyor. Resulü de, rahmet ve kolaylık olması için farklı hükümler bildirmiştir. Onun dindeki her sözü vahiydir. Ona uymak için, Onun vârisleri olan âlimlere uymak lazımdır. Bir hak mezhebe uyan âlimlere

uymuş olur. İctihad seviyesine yükselen âlim, ictihad yapar. İctihadında yanlış bile sevap alır. Hadis-i şerifte buyuruluyor ki:

(Müctehid, ictihadında hata ederse bir, isabet ederse iki sevap alır.) [Buhari]

Hatası bile sevap olan âlimlerin böyle farklı ictihadları Allahü teâlânın bir rahmetidir. Hadis-i şerifte buyuruldu ki:

(Âlimlerin farklı ictihadları rahmettir.) [Beyheki]

Farklı ictihadından dolayı bir âlim, öteki âlimin ictihadının yanlış olduğunu söylemez, söyleyemez. Çünkü Mecellede (İctihad ictihadla nakzedilemez) buyuruluyor. (Madde 16)

Farklı ictihadlar rahmet olduğu gibi, hadis-i şeriflerin farklı olması da rahmettir. Resulullah efendimiz, Müslümanlara rahmet olması için farklı hükümler bildirmiştir. Eğer tek hüküm olsaydı, mezhepler hasıl olmazdı. Kıyamete kadar, dünyanın her yerinde, her mevsimde, her şartta tek bir nizam olur, Müslümanların halleri, yaşamaları güçleşirdi.

Halife Harun Reşid, İmam-ı Malik hazretlerinin ictihadlarını çok beğenmişti. Bunun için herkesin Maliki olmasını şiddetle arzu ediyordu. İmam-ı Malik hazretlerine "Ya İmam senin kitaplarını çoğaltıp, her yere göndereceğim. Herkesin senin mezhebine uymasını emredeceğim" dedi. İmam-ı Malik hazretleri buyurdu ki:

"Ya halife, hadis-i şerifte; "Ümmetimin âlimlerinin farklı ictihadları rahmettir" buyuruluyor. Bu farklı ictihadlar Allahü teâlânın rahmetidir. Hepsi hidayet üzeredir. Müslümanları bu rahmetten mahrum bırakmak yanlıştır."

Hakkı teslim eden halife bu arzusundan vazgeçti.

İmam-ı Şarani hazretleri, farklı ictihadların ve farklı hadis-i şeriflerin rahmet olduğunu bildirmek için koca bir kitap yazmıştır. Kitabına Mizan ismini vermiştir. Bu kıymetli eserinde birbirine zıt görünen hadis-i şeriflerin hikmetlerini açıklamıştır. Peygamber efendimiz, bazı emirleri zata mahsus [kişiye özel] olarak bildirmiştir. Mesela, erkeklere ipek yasak olmasına rağmen, Hazret-i Zübeyr ve Hazret-i Abdurrahman için, ipek giymelerine izin vermişti ve bu izin yalnız bunlara mahsustu. Hazret-i Arfece'ye de, altın burun takmasına izin vermişti. Bu hüküm umuma şamil değildi. Bazı izin vermeler de, her ne kadar o şahsa ise de, herkes için geçerli idi. Bazıları da yalnız izin verilen şahsın durumunda olanlara mahsustu. Mesela hasta ise, secde edemeyene, ima ile kıl buyurmaları gibi. Bazılarına da zor işleri yapmasına izin verirdi, o da kuvveti yerinde olanlar içindi. Böylece birbirinden farklı birçok hadis-i şerif meydana çıkmıştır. İmam-ı Şarani, bunları teşdid ve tahfif olarak ayırmıştır.

Sual: Günümüzde de ictihad yapılabilir mi, müctehid var mıdır?

Kur'an-ı kerimde, ictihad ediniz buyuruldu. Fatebiru âyet-i kerimesi, (Ey akıl sahipleri, akıl erdiremediğiniz meselelerde, onları bilen ve derinliklerine tam ermiş olanlara tâbi olunuz) demektir. O halde, ilimde ihtisası tam olan müctehidlerin, manaları açıkça anlaşılmayan âyet ve hadislerin içlerinde saklı bulunan ahkâmı ve meseleleri, ictihad ederek açığa çıkarması farzdır. İctihad makamına layık olabilmek için, birçok şartlar vardır. Bu yüksek vasıfları taşıyan kimseler, ancak asr-ı saadette, Sahabe-i kiramın zamanında, Tâbiin ve Tebe-i tâbiin devrinde bulunabiliyor, sohbet bereketi ile yetişiyordu. Zaman ilerleyip,

fikirler bozulduktan, bid'atler çoğaldıktan sonra, böyle kıymetli kimselerin azaldığı, hicri dördüncü asırdan sonra, bu sıfatlara malik bir âlimin ortada kalmadığı, Mizan-ül-kübra, Redd-ül-muhtar ve Hadika'da yazılıdır.

Eshab-ı kiramdan sonra meşhur dört imam ve bunların mezheplerine göre ictihad eden imam-ı Ebu Yusuf, imam-ı Nevevi, imam-ı Gazali hazretleri gibi yüksek âlimler yetişti. Asr-ı saadet uzaklaştıkça, hadis-i şerifleri nakil ve rivayet eden 12 silsilenin haber verme zincirinin halkaları arttı. Hadis-i şeriflerin hangi silsileden ve hangi kimselerden alınacağı, düşünülecek bir mesele oldu ve çok güç ve belki imkansız oldu. Bundan dolayı, dördüncü asırdan sonra, ictihad edebilecek bir âlim yetişemez oldu. Bütün Müslümanlar, bu dört imamdan birine tâbi olup, o imamın mezhebine uymaya mecbur oldu. (Eshab-ı kiram kitabı)

Fıkıh alimleri yedi derecedir

Sual: Fıkıh alimlerinin hepsi müctehid midir?

[Tam İlmihal 444. Sahife] İbni Âbidinin ve türkçe (Mecmua-i Zühdiyye)nin önsözlerinde ve şeyh-ul-islam Kemal pâşa-zâde Ahmed bin Süleymân "rahmetullahi teâlâ aleyhim ecmain" efendinin (Vakfunniyyât) kitabında diyor ki, (Fıkıh âlimleri yedi tabaka, yedi derecedir. En yüksek derecesi, ahkam-ı islamiyyede müctehid olanlardır. Bunlara mutlak müctehid denir. Dört mezhep imamları böyledir. İkinci tabaka, mezhepte müctehid denilen büyük âlimlerdir. Ebu Yusuf ve imam-ı Muhammed Şeybânî ve İmam-ı a'zamın diğer talebeleri böyledir. Bunlar, imam-ı a'zam Ebu Hanifenin koymuş olduğu üsûl ve kaidelere uyararak, delillerden ahkam çıkarırlar. Çıkardıkları Hükümlerden bazıları, İmam-ı a'zamın çıkarmış olduğu Hükümlere uymıyabilir. [Bunlara da mezhepte mutlak müctehid denildiği (Mîzân-ül-kübrâ)da sh. 17 de yazılıdır.] Üçüncü tabaka, meselelerde müctehid olan âlimlerdir. Bunlar, ortaya yeni çıkan meselelerin Hükümlerini bulurlar. Bunların bulduğu Hükümlerin ilk iki tabakanın Hükümlerine uygun olmaları lazımdır. Hassâf, Tahâvî, Kerhî, Şems-ül-eimme Halvânî, Şems-ül-eimme Serahsî, Pezdevî, Kâdîhân ve benzerleri olan derin âlimler, üçüncü tabakadan müctehidlerdir. Bunlardan sonra olan tabakalardaki âlimler müctehid değildir. Mukallidirdir. Mesela, dördüncü tabakadaki, (Eshab-ı tahrîc) denilen âlimler, ictihâd yapamazlar. Mücmel, kısa bildirilmiş olup, iki türlü anlaşılabilen Hükümleri açıklayarak, bir manasını seçen Ebu Bekr Ahmed Râzî bunlardandır. 370 [m. 981] de Bağdâdda vefât etmiştir. Fıkıh âlimlerinin beşinci tabakası, (Eshab-ı tercih)dir. Kendilerine gelmiş olan, çeşitli haberler arasından sahih, evlâ olanları seçerler. (Kudûrî) ve (Hidâye) sahibi Burhâneddîn Mergînânî bunlardandır. Altıncı tabaka, (Eshab-ı temyîz) olup, kavî Hükümleri za'îf olanlardan, zâhir haberleri, nadir haberlerden ayıran mukallid âlimlerdir. (Kenz), (Muhtâr) ve (İhtiyar), (Vikaye) ve (Mecma'ul-bahreyn) kitaplarının sahipleri bunlardandır. Bunların kitaplarında merdûd ve za'îf rivayetler yoktur. Yedinci tabaka, yukarıda bildirilen hizmetleri yapamıyan, ancak önceki tabakaların kitaplarından doğru olarak nakil yapabilen, onları bildiren mukallidlerdir. [(Tahtâvî) ve (İbni Abidin)in ve (Dürr-ül-muhtâr) sahibinin bunlardan olduğu, (Mecmua-i Zühdiyye)de yazılıdır.] Altıncı tabakadan âlimler kıyamete kadar bulunacaklar, hakkı bâtıldan ayıracaklardır. (Ümmetimden hak üzere olan âlimler, Kıyamete kadar bulunacaktır) hadis-i şerifi, bunu haber vermektedir).

(Mîzân-ül-kübrâ)nın önsözünde diyor ki, (Dört mezhep imamından "rahmetullahi teâlâ aleyhim ecmain" sonra, hiçbir âlim, mutlak müctehid olduğunu iddiâ etmedi. Yalnız imam-ı Muhammed bin Cerîr-i Taberî "rahmetullahi teâlâ aleyh" böyle iddiâda bulundu ise de, kabul edilmedi. İmam-ı Süyûtî "rahmetullahi teâlâ

aleyh", mezhepte mutlak müctehid olduğunu söyler ve şafi mezhebine göre fetva verir.

Sual: İctihad kapısının kapandığı ve dört mezhepten başka bir mezhep kurulamayacağı söyleniyor. İctihad kapısı niye kapanıyor ki?

CEVAP

Hicri 4. asırdan sonra, mutlak müctehid yetişmediği için, ictihad yapılmamış ve ictihad kapısı kendiliğinden kapanmıştır. Dört mezhepten başka, bir mezhebe ihtiyaç da, kalmadığı gibi, hicri dördüncü asırdan sonra, müctehide de, ihtiyaç kalmadı. Çünkü, Allahü teâlâ ve Onun Resulü Muhammed aleyhisselam, kıyamete kadar hayat şekillerinde ve fende yapılacak değişikliklerin, yeniliklerin hepsini kapsayan hükümleri bildirdiler. Müctehidler de, bunların hepsini anlayıp, açıkladılar. Sonra gelen âlimler de, bu hükümlerin, yeni olaylara, nasıl uygulanacağını, tefsir ve fıkıh kitaplarında bildirirler. Kıyamete yakın, İsa aleyhisselam, gökten inecek ve Hazret-i Mehdi çıkacak, ictihad yapacaklardır. (S. Ebediyye)

Sual: Müslümanların geri kalması ictihad kapısı kapatıldığı için oldu diyorlar. Doğru mudur?

İctihad kapısını kimse kapatmadı. Ehli olmadığı için kendiliğinden kapandı. Kapalıya kapalı demek, kapatmak değildir. Kapatmaya yetkisi olanın yani müctehid olanın, açmaya da yetkisi olur.

İctihad edip etmemekle, geri kalışımızın bir alakası da yoktur. Milyonlarca insan, ehil olup olmadığına bakmadan kitap yazıyor, güya ictihad yapıyor. Madem ictihad yapılmadığı için geri kaldık, şimdi herkes alabildiğine ictihad yaptığı halde, niçin Müslümanlar ilerlemiyor? Demek ki, İctihad yapmadılar sözü, dinde reform yapmak için bir bahanedir. Dini değiştirmeyi kılıfına uydurmak için böyle iddialar ortaya atılıyor.

Namazda, oruçta reform yapılırsa, mesela yere secde etmemek için, herkes namazı sandalyede kılsa, ilaç, iğne, serum orucu bozmaz dense, oruca imsak vaktinde değil de, güneş doğunca başlansa, ilerleme mi olacaktır? İslamiyet'i bozarak, Hristiyanlığa benzer, uydurma bir din haline getirmek istemelerindeki maksatları gizli değildir!

Sual: Mezhepsiz birinin kitabında (Şafililerle Hanefiler arasındaki düşmanlık, moğolların müslümanlar üzerine hücum etmesine sebep oldu) diyor. Böyle bir şey var mıdır?

Mezhepsizler ve dinde reformcular, Ehl-i sünnetin dört mezhebine saldırabilmek için, hile yoluna sapıyorlar. Bunun için, Cehenneme gidecekleri hadis-i şerifte bildirilen yetmişiki fırkanın Ehl-i sünnete saldırılarını, çıkardıkları kanlı olayları yazıyorlar. Sonra da, Ehl-i sünnetin dört mezhebi birbiri ile döğüşdüler diyerek, alçakça yalan söylüyorlar. Halbuki, hiçbir zamanda ve hiçbir yerde Şafililerle Hanefiler arasında tek bir çatışma olmamıştır. Nasıl çatışsınlar ki, ikisi de Ehl-i sünnettir. İkisi de aynı şeylere inanmaktadırlar. Birbirlerini hep sevmişler, yardımlaşmışlar, hep kardeşçe yaşamışlardır. Birbirleri ile döğüşdüler diyen mezhepsizler, bir misâl verebilseler ya! Veremezler. Misâl olarak, Ehl-i sünnetin dört mezhebinin elele vererek, mezhepsizlerle yaptıkları cihadları yazıyorlar. Müslümanları, bu yalanlarla aldatmağa çalışıyorlar. Şii ismi ile, Ehl-i sünnet olan Şafi ismi birbirine benzediği için, Hanefilerin mezhepsizler ile yaptıkları savaşları yazarak, Hanefiler, Şafililerle çatıştı diyorlar.

Moğolların islam memleketlerine yayılmasını ve Bağdâdı yıkıp kana boyamalarını, Hanefi-Şafi çekişmelerine bağlamak çok iğrenç, pek alçak bir yalan ve iftiradır. Tarihin hiçbir devrinde Hanefi-Şafi çatışması olmamıştır ve olamaz. Bu iki mezhebin imanları aynıdır. Birbirlerini severler. Kardeş olduklarına inanırlar. Amelde, ibadette olan ufak tefek ayrılıklarını da, Allahü teâlânın rahmeti bilirler. Kolaylık olduğuna inanırlar. Bir mezhepteki müslüman, bir işi yaparken sıkışık hâle düşerse, bu işi öteki üç mezhepten birine uyarak yapıp sıkıntıdan kurtulur. Dört mezhebin kitapları, bu kolaylığı sözbirliği ile tavsiye etmekte ve misâllerini yazmaktadır. Dört mezhep âlimlerinin, kendi mezheplerinin delillerini, vesîkalarını açıklamaları, yazmaları, birbirlerine çatmak, (Haşa) kötülemek değildir. Bunları, Ehl-i sünneti mezhepsizlere karşı savunmak ve kendi mezhebinde olanların güvenlerini sağlamak için yazdılar. Hem böyle yazdılar. Hem de, sıkışınca, başka mezhebi taklit ediniz dediler. Mezhepsizler ve mülhidler ve zındıklar, Ehl-i sünnete saldırarak başka sebep bulamadıkları için, Ehl-i sünnet âlimlerinin haklı ve yerinde olan yazılarını ele alarak, bunlara yanlış mana veriyorlar.

[Mezhepsizlik hakkında daha ayrıntılı bilgi almak için ve mezhepe lüzum yok diyen bazı şahıslar hakkında bilgi edinmek için Tam İlmihâl Seadet-i Ebediyye sahife 1086, 1106, 1116, 1169, 1170, Faideli bilgiler kitabı, www.dinimizislam.com mezhep ve mezhepsizlik / bazı şahıslar hakkında özet bilgi kısımlarına müracaat edilebilir]

Mezhep Taklidi

[dinimizislam.com] Allahü teâlânın gönderdiği dinlerde, amele ait farklı hükümlerin rahmet olması gibi, mezheplerin farklı ictehadları da, ümmet için rahmettir. Bizzat Peygamber efendimiz de, farklı hükümler koymuş, rahmeti genişletmiştir. Bir insanın, kendi mezhebine göre yapamadığı bir işi, ihtiyaç olunca, hak olan dört mezhepten birine uyarak yapması caizdir. Buna mezhep taklidi denir. Böylece ibadetini kurtarmış olur. Birkaç örnek verelim:

1- Hanefi bir kimse, oruçluken lavman yaptırmak zorunda kalsa, orucunu kurtaracak başka hak bir mezhep aranır; çünkü Hanefi'de orucu bozar. Maliki mezhebinde lavman yaptırmak orucu bozamaz. Maliki'yi taklit ederek orucunu kurtarır.

2- Şafii mezhebinde, oruca niyet imsak vaktine kadardır. Bir Şafii gece sahura kalkamasa, imsak vaktinden sonra uyansa, oruç tutamaz; çünkü vaktinde niyet edememiştir. Bu orucu kurtarmak için başka bir hak mezhebi taklit etmesi gerekir. Hanefi'de öğleye bir saat kalıncaya kadar niyet edilir. Bu vakit zarfında niyet ederek orucunu tutması sahih olur.

3- Bir kimse niyeti unutsa, öğleye kadar uykuda kalsa, uyanınca niyet etse artık caiz olmaz. Niyetin vakti geçmiştir. Bu kişi, orucu bozacak bir iş yapmadan, İmam-ı Züfer'in kavline uyarak öğleden sonra niyet etse veya hiç niyet etmeden oruç tutsa, tuttuğu oruç sahih olur. Maliki mezhebinin taklit ederek de, tutabilir.

4- Abdest alırken boğazına su kaçsa, oruç bozulur. Şafiî veya Hanbelî mezhebi taklit edilirse, oruç sahih olur.

5- Evli bir kimsenin hanımıyla sütkardeş olduğu meydana çıksa; fakat sadece bir kere emmekle sütkardeş oldukları tespit edilse, diğer üç mezhepten birini taklit

ederek evliliklerine devam edebilirler; çünkü diğer 3 mezhepte, 5 kere doya doya emmek gerekir.

Bir farzı yapmanın veya bir haramdan sakınmanın imkânsız veya meşakkatli, güç olması durumunda, önce kendi mezhebimizde çare aranır. Kendi mezhebimizde çare yoksa diğer üç mezhebe bakılır. Hangi mezhepte çare varsa, o iş için, o konuda o mezhep taklid edilir. Bu konuda muteber kitaplardaki bilgiler şöyledir:

Zaruret olsa da, olmasa da, harac [zorluk, sıkıntı] olduğu zaman, diğer üç mezhepten biri taklid edilir. (Redd-ül-muhtar)

Zaruret olmasa da, bir ibadeti yapmakta güçlük olunca, bunu yapmak için, başka mezhebi taklid caizdir. (Mizan, F. Hayriye, F. Hadisiye, Mafüvat)

Bir kimse, kendi mezhebine göre yapamadığı veya güçlkle yaptığı bir işi, o işin başka bir mezhepte yapılması kolaysa, o mezhebin o konudaki şartlarına uyararak, o mezhebe göre yapması caizdir. (Redd-ül-muhtar, Mizan, Hadika, Berika)

Tâbi olduğu mezhebe uyararak bir işi yaparken harac hâsıl olursa, bu iş, diğer üç mezhepten, harac bulunmayan birini taklid ederek yapılır. (İbni Emir Hac)

Bir Hanefî'nin kendi mezhebine göre yapamadığı bir işi yapabilmesi için, Şafii'yi taklid etmesinde bir mahzur yoktur. (Bahrür-raik, Nehrülfak)

Âlimlerimiz, zaruret olunca, Maliki'ye göre fetva verdi. Bir mesele Hanefî'de bildirilmemişse, Maliki taklid olunur. (Redd-ül-muhtar)

Şafii âlimleri, kendi mezheplerinde yapılması güç olan şeylerin, Hanefî'ye göre yapılmasına fetva vermişlerdir. (Mektubat-ı Rabbani)

Abdest ve gusülde, başka mezhebi taklid etmek için, o mezhebin o konudaki şartlarına da, mümkün olduğu kadar uymak gerekir. Sebepsiz uymazsa, taklid caiz olmaz.

İsmail Nablüsi hazretleri buyuruyor ki: İhtiyaç olunca, başka mezhebi taklid ederek işini yapabilir, fakat bu iş için, o mezhepte olan şartların hepsini yerine getirmesi gerekir. (İkd-ül-ferid)

Başka mezhebi taklîd etmek, mezheb değiştirmek demek değildir. Taklîd eden bir hanefî, hanefî mezhebinden çıkmış değildir. Yalnız, o ibâdetin, o mezhebdeki farzlarına ve müfsidlerine tâbi' olur. Vâciblerde, mekrûhlarında ve sünnetlerinde kendi mezhebine tâbi' olur.

Dünyalığa, şehvetine kavuşmak için, başka mezhebi taklid caiz değildir. (Ukud-üd-dürriyye)

Muhammed Bağdadi hazretleri buyurdu ki: Başka mezhebi taklid etmek için üç şart vardır:

1- Kendi mezhebine göre başladığı bir işi, başka mezhebe uyararak tamamlayamaz. Mesela, Şafii'nin şartlarına uymadan, sadece Hanefî'ye göre aldığı abdestle, Şafii'ye göre namaz kılamaz.

2- Taklid ettiği iki mezhep de bu işe, bâtil dememeli. Bir Şafii, (Şafii'de abdest uzuvlarını ovma farz değil, Maliki'de de kadına dokunmak abdesti bozmadı) diyerek, yabancı kadına dokunarak ve uzuvlarını ovmadan aldığı abdestle namaz kılsa, bu iki mezhebe göre de namazı sahih olmaz, çünkü yabancı kadına dokunmak, Şafii'de abdesti bozar. Ovmak ise Maliki'de farzdır.

3- Mezheplerin kolaylıklarını toplamak caiz değildir. Mesela, Hanefi'de velisiz veya Maliki'de, tanıklara duyurmak şartıyla, şahitsiz yapılan nikâh sahihtir, ama hem velisiz, hem de şahitsiz olan bir nikâh sahih olmaz. (Taklid risalesi)

Fıkıh kitapları ve gusül

Sual: Diş dolgusu gusle mani midir değil midir? Delilli olarak bildirebilir misiniz?

CEVAP

Fıkıh kitaplarındaki ifadeler şöyledir:

Dişler arasında yemek artığı kalıp, altı yıkanamazsa, gusül caiz olur. Çünkü, su akıcı olup, bu artıkların altına sızar. Fakat bu artıklar, katılaşmış ise, gusül caiz olmaz. Çünkü su, bunun altına sızmaz. Bunda zaruret ve güçlük de yoktur. (Halebi-yi kebir)

Dişlerin arasında, diş kovuğunda katılaşmış yemek artığı bulunursa, gusül sahih olmaz. (Kadıhan)

Diş arasındaki yemek kırıntısı katılaşır da, suyu geçirmezse, gusle mani olur. (Mec. Zühdiyye)

Dürr-ül-muhtar'ın, (Diş çukurundaki şey, gusle zarar vermez diyen olmuş ise de, bu şey, katı olup, altına su geçmez ise, guslü caiz olmaz) ifadesini İbni Abidin hazretleri şöyle açıklıyor:

Zarar vermez denilmesi; su, dişteki şeyin altına sızıp, ıslatacağı içindir. Hulasat-ül-fetava'da da, böyle yazmaktadır. Bu fetvadan da anlaşılıyor ki, altına su geçmezse, gusül caiz olmaz. Hilye'de ve Münyet-ül-musalli şerhinde de böyle yazılıdır. (Redd-ül Muhtar)

Merakıl-felah'ı açıklayan Tahtavi, (Diş çukurundaki yemek artıklarının altına su geçerse, gusül caiz olur. Bunlar, sert olup altına su geçmez ise, gusül caiz olmaz. Feth-ul-kadir'de de böyle yazılıdır) diyor.

Yine Tahtavi, (Dürr-ül-muhtar) haşiyesinde buyuruyor ki:

Diş çukuruna giren yemek parçası altına su sızacağı için gusle mani olmaz. Suyun sızdığına şüphe varsa, bunları çıkarıp orayı yıkamalı.

Mecmua-i Cedide'nin hicri 1329 tarihli ilaveli baskısındaki diş dolgusunun gusle mani olmadığı yazılıdır. Bahsedilen ifade, bu kitabın 1299 tarihli ilk baskısında yoktur. O baskıya, ittihatçıların adamı mason Musa Kazım tarafından sokulmuştur. İttihatçıların adamlarına itibar edilmez.

(Altın, gümüş veya plastik diş yaptırmak caiz ise, gusül de caiz olur) demek yanlıştır. İmam-ı Rabbanî hazretleri, (Hanefî mezhebinin usul-i fihında, şartsız bildirilen bir haber, şartlı olarak anlaşılır) buyuruyor. Fıkıh kitaplarında, (Geyik eti yemek caizdir) buyuruluyor. Hüküm şartsız olarak bildirilmiştir. Geyik eti caiz diye; canlı bir geyiği tutup, bir ayağını kesip yemek caiz olmaz. Ehl-i kitap dışındaki gayri müslim keserse veya kendiliğinden ölürse, leş olacağı için yine yenmez. Besmelesiz kesilirse yine yenmez. Görüldüğü gibi geyik etinin yenmesi için birçok şart vardır.

(Harbde ölen şehit olur) hadis-i şerifi şartsız bildirildiğine göre, bazı şartları var demektir. Mesela mümin olmayan, harbde de ölse şehit olmaz. (Gümüş yüzük erkeklere de caizdir) hükmü de şartsız olarak bildirilmiştir. Yüzüğün ağırlığı 4,8

gramdan fazla olmamalıdır. Eğer yüzük çok sıkı olursa, altına su geçirmediği için alınan abdest veya gusül sahih olmaz. Böyle dar olan yüzüğü oynatarak veya çıkartarak altına su geçirmek şarttır. (Gümüş yüzük caizdir) diye altını yıkamaya lüzum yoktur şeklinde anlamak yanlış olur. Bunun gibi, (Sallanan dişi, altın tel ile bağlamak caiz) denince, bunun da bazı şartlarının olduğu anlaşılır. Altına su geçip geçmediğine bakılır. Yüzüğün altına su geçmeyince; abdest ve gusül sahih olmadığı gibi, ağzın içinde kuru yer kalınca gusül sahih olmaz. Bunun için diş dolgusu olanın, (ağzın içini yıkamak gusülde farz değil) diyen bir mezhebi, mesela Maliki'yi taklit etmesi gerekir.

Diş çürüğünü tedavi

Sual: Diş çürüğü, bir yara, bir hastalık olduğuna göre, diş dolgusu zaruret değil midir?

CEVAP

Diş çürüğünü tedavi ettirmek elbette zarurettir, çünkü çürük, başka hastalıklara sebep olarak, ölüme kadar götürebilir. Diş dolgusuyla diş çürüğünün tedavisi ayrı şeydir. Diş dolgusu, çürüğü tedavi etmiyor. Dolgu, diş çürüğü tedavi edildikten sonra yapılıyor. Tedavi ile dolgu karıştırılmamalı. Çürüğün tedavisi zarurettir, dolgu ise bir ihtiyaçtır. Bunun için dolgu yaptıranın, gusül, abdest ve namazda Mâlikî veya Şâfiî mezhebini taklit etmesi gerekir.

İhtiyaç olunca, zaruret olmasa da başka mezhebi taklit caiz ve lazım olur. (Redd-ül Muhtar)

Dişler Meshedilmez

Sual: Dolgu dişleri mesh etmek, ayaktaki mesti mesh etmek gibi caiz olmaz mı? Yahut yaranın üstünü mesh etmek gibi caiz değil midir?

CEVAP

Dinimizde mesh, yalnız ayaklara giyilen mest üzerine yapılır. Bu mestin müddeti de mukim için 24 saattir. Abdest aldıktan sonra tırnaklarına oje süren kadının, abdesti bozulunca, ojenin üstünü meshetmesi caiz olmaz. Cahiller, dolguyu yaraya benzeterek, (kaplamanın altındaki yara yıkanmaz, mesh kâfi gelir) diyorlar. Vücuttaki yaraların üstüne konan sargılara meshedilir. Yara iyi olduktan sonra, sargıya meshetmek caiz olmaz. Eğer bu sargıları kaldırmak da bir güçlük olursa, sargıları çıkarıncaya kadar altlarını yıkamak sakıt olur. Çünkü bunlar zaruret ile konulmuş idi. Yani yarayı tedavi etmek, eski haline getirmek için konulmuştur. Kaplama ve dolgu ise, dişi tedavi etmiyor, eski haline getirmiyor. Hasta dişin, oyuk dişin o haliyle bir müddet daha kullanılmasını sağlıyor. Eğer dolgu, dişi tedavi etseydi, yani dişin çürüğünü kaldırıp eski haline getirseydi, sargı gibi zaruret olurdu. Kaplama üstüne meshetmek, yara üzerine meshetmek gibi değildir. Sargı, yaranın iyi olması, eski haline gelmesi için konuyor. Dolgu ve kaplamada ise dişin eski haline gelmesi mümkün değildir. Birbirine kıyas edilemez.

Diş dolgusu olan bir Hanefi için çözüm

O halde diş dolgusu olan bir Hanefi ibadetlerini nasıl kurtarır? Gusülde ağzın içini yıkamanın farz olmadığı bir mezhebi taklit ederek hareket eder. Maliki ve Şafii mezheplerinde ağzın içini yıkamak farz değil, sünnettir.

Maliki mezhebini taklit ile ilgili Seadet-i Ebediyye'de diyor ki:

İbni Âbidin hazretleri, (Hanefi mezhebinde olanın, Maliki mezhebini taklit etmesi evladır. Çünkü, imam-ı Malik, imam-ı a'zâmın talebesi gibidir) buyuruyor. (s.125)

Yine İbni Âbidin hazretleri, (Âlimlerimiz, zaruret olunca, Maliki'ye göre fetva verdi. Bir mesele Hanefi'de bildirilmemiş ise, Maliki taklit olunur) buyuruyor. (s. 158)

Maliki mezhebini taklit eden Hanefi, sadece gusülde, abdestte ve namazda, kendi mezhebinin şartlarına ilaveten Maliki'nin farzlarına uyup müfsitlerinden kaçır. Diğer hususları aynen Hanefi gibi yapar. Sünnet ve mekruhlarda kendi mezhebine uyar.

[Maliki mezhebinin farz ve müfsitlerinin ve mezhep taklidinde dikkat edilecek inceliklerin ayrı bir konu olarak işlenmesi faydalı olacaktır.]

Kaynaklar: Tam İlmihal Seadet-i Ebediyye, Mektubat-ı şerif, Faideli Bilgiler, dinimizislam.com sitesi.